

Vestmannen.

Nr. 4

Bergen 15. mai 1988

4. årgang

Ludvig Jerdal

FESTSKRIFT TIL 80-ÅRSAGEN
2. APRIL 1988

Festskriften til Ludv. Jerdal hev vorte eit nytt kulturhistorisk grunnskrift. Boki kjem med tilskot frå Opedalsfondet, Fritz Monrad Walles fond, Hordaland fylkeskulturstyre og Norsk Bladmennalag. Sjå elles side 3. (Alle biletene i boki er av fotograf Finn Tollefse).

Planlegging hjå Målungdomen

Så pressemelding frå Norsk Målungdom fortel at landsmøtet i mars vedtok ein femårsplan for laget. Planen peikar ut satsingsumråde og arbeidsfelt og er eit resultat av grundige vurderinger og analysar av organisatoriske problem som planen freistar løysa, heiter det.

Landsmøtet valde Ingar Arnøy til leidar, Siw-Mette Thomassen til nestledar. Trine Sortevik vart økonomiandsvarleg.

I sentralstyret sit no: Olav Helge Øvre, Anne-Kristine Sæther, Hans Olav Brendberg, Dag Hagen Berg, Christian Nedregård, Bård Eskeland, Stig Jacobsen.

Språkrådsstyre og fagnemnd

Det nye styret i Språkrådet er slik samansatt: Nynorsk: Tove Bull, formann, Kåre Lilleholt, Kjell Venås. Bokmål: Geirr Wiggen, varaformann, Else Marie Lønn, Egil Pettersen.

Fagnemndi hev denne samansettaden: Nynorsk: Kjell Venås, varaformann, Andreas Bjørkum, Jarle Bondevik, Ingeborg Donali.

Bokmål: Egil Pettersen, formann, Dag Gunderson, Tor Guttu, Aslaug Ryen.

Både i styre og fagnemnd skifter nynorskgreini og bokmålgreini årleg um å ha formann-/varaformann.

Trøystarane

trei, trøystarane
kastar ange yver meg
tek på meg med kvistene

furefingrar kjember håret
og tunge duskar
klappar meg på oksli

lauv og mjuke greiner
glid i halvopne hendene
og syp uroen or dei

Gunnar Gilberg

Språkrådsvedtak 1987

Vestmannen hev tidlegare nemnt same skrivemålsbrigde for nynorsk som fagnemndi i Norsk Språkråd gjorde i 1987. No er fagnemndsvedtaki godkjende av Råd og departement, og me gjev eit stutt yversyn.

Rådet gjorde ingen rettskrivingsbrigde serskilt for bokmål. For nynorsk og bokmål sams gjorde Rådet nokre vedtak som me vil kalla nøytrale, m.a. normering av nokre ord som ikkje var normerte før, t.d. alaskar (nyn.)/alasker (bokm.) um ein/ei som bur i Alaska. **Rettskrivingsvedtaki ser-skilt for nynorsk fyller godt two sider.**

Ei god halvsida av dei two nynorsk-sidene er uppattaking av gamle skrive-reglar for ord av type **maltesarkross, edamerost, benediktin(ar)likør** o.l. 18 ord hev fenge etterlekkjen **-ar** der det frå før var **-er**, m.a. **berbar, designar, filistar, plimsollar, punkar, sprintar**. Dette er kanskje greidt nok. Men sume stussar vel på kvifor det t.d. skal heita prøyssardisiplin, men (framleis) sveitserstil.

Vedtak um einskildord:

bast-en el. -et	(før: -et)
lauk el. løk	(før: var løk berre tillati sideform)
å mima a-verb	
	(før: val- fritt -a el. -te)
å skulla - (hev) skulla	(før: skul(l)a - skul(l)a)
stand -en	(før: -en el. -et)

Ord som no kan takast inn i nynorske ordlistor:

bebuar (bruka um pasientar som bur fast i eige husvære i eller utanfor ein institusjon)

bursdag

dia -a

fruktbarheit (i tydingi fertilitet), **nøyaktigheit, offentlegheit, verdigkeit.**

nasjonaleposet Kalevala av Elias Lønnrot, og dertil two finske diktantologiar. I desse umsetjingane hev han nyttat eit fulltonande klassisk norsk mål, med sterke målmerke frå Vest-Telemark, der han hev ferdast mykje, ikkje minst med tanke på å tileigna seg det stilreine målet der. Han talar då og eit mål som er sterkt merkt av telemålet.

Albert Lange Fliflet er heidra med Bastian-prisen, han hev vore med på mange fagkongressar, han er med i ein ungarsk klubb, med i Kalevala-selskapet, i Det Finske Litteraturselskap, og i Lingvistkredsen i København.

Me helsar den store måldyrkaren, post festum.

Ludv. Jerdal

Kalevala-umsetjaren fyller 80 år

Mag.art., universitetslektor Albert Lange Fliflet, Krokeidevegen 43, Fana, fylte 80 år no 10. mai.

Albert Lange Fliflet er fødd i Inderøy, men han voks upp på Kongsberg og tok artium der i 1926. I 1932 tok han språkleg adjunktekseen, og i 1938 finskurgisk magistergrad i Oslo. Han hev haft ei rad studieupphald i Finland, Ungarn, Tyskland, Frankrike og Danmark, og han hev gjort dialektstudiar i Gudbrandsdalen. Han er og sterkt uppteken av målet i Telemark. Han hev haft undervisningsoppdrag i Lund, Sverige, og sist i Bergen der han var knytt til Universitetet som lektor i norsk og andre språk, og i ålmenn fonetikk.

Han er sers kunnig i mange språk, og han hev gjort mange meisterlege umsetjingar, m.a. av finske novellor og av ungarsk lyrikk og drama, og han hev skrive språkfaglege og litterære artiklar, dikt og essays, og hev vore ein mykje nyttal fyredragshaldar, i radio, i Foreningen Norden og andre fora.

Han hev gjeve ut ei folkevisundersøkjing og ei aforismesamling som han hev umsett frå finsk, han var norsk redaktør for eit verdsatlas, og han gjorde eit litterært storverk då han for nokre år sidan umsette til norsk det store finske

Gåveliste for Vestmannen

Georg Nyborg, Kysnesstrand, 50,-. Ingvald Bjåstad, Volda, 100,-. Åsta Eide, Fiskabygd, 100,-. Gerhard Garatun-Tjeldstø, Nattland, 50,-. Ellen Jensen, Århus C, Danmark, 500,-. Lars Festøy, Tresfjord, 500,-. Knut Rysstad, Kristiansand S, 100,-. Kjell Thomsen, Rådal, 100,-. Teresia Skagaskar-Sørskog, Sirevåg, 50,-. Lars Slettebø, Stord, 50,-. Knut Rysstad, Kristiansand S, 100,-. Aanund Olsnes, Brekkebygd, 20,-. Reidar Strand, Volda, 100,-. Knut H. Nesse, Førdefjorden, 50,-. Lovise Bjørkum, Frekhaug, 50,-. Anna Festervoll, Landås, 50,-.

I alt kr. 1970,-

Me takkar gjevarane

VESTMANNEN
Helge Liland
5065 Blomsterdalen
Bankgiro: 8401.21.43027
Postgiro: 425 63 92

Knud Knudsens målkav

Yverlærar Knud Knudsen (1812-95) vert gjerne rekna for grunnleggjaren av uppnorskingsstrevet. Æra er vel fortent, same um uppnorskningi av dansken hev andre røter i tillegg.

Den store historikaren P. A. Munch (1810-63) meinte at utfallet av Knudsens strev måtte vera «et i Overfladen norvagisert Dansk», men ikkje eit mål som var norsk i «Aand og Sandhed.» Munch tala elles um «Maalgeniet Aasen» og «Maalskrædderen Knudsen».

Korleis var målkav som Knud Knudsen sjølv sette opp for gode 100 år sidan?

I målprogrammet for norskdansken for den næreste tidi sette Knudsen

m.a. opp **harde konsonantar**, etymologisk skrivemåte **nn, ll** for **nd, ld**, **g** for **v** i ord som **lage, korg, torg**, norsk **konsonantbruk** i ord som **sakne, vitne**, norsk **vokalbruk** i ord som **bu, bru, band, gras, hand, kald, svart, bjørk, fjøl, mjølk, snø, glømme, sjøl**.

Til dei nære uppnorskingsumbøtene høyrdde og at tyske ordlagingslekkar so langt råd var skulde ut or skriftmålet: **an-, be-, er-, -aktig, -het, -ige, -messig, -inne, -isk.**

Som me veit er Knudsens norske vokalbruk slett ikkje gjenomført i bokmål enno for alle ordi ovanfor, og makthavarane i Språkrådet krir i dag for å få dei tyske ordlagingslekkane

inn i vårt skriftmål. Offentleg «vern og dyrking» av norsk mål?

Dette var nokre av dei nære krav til Knud Knudsen. So tek me med nokre meir langsiktige krav: **Hokjønn på -a: flaska, skjorta, klokka.**

Tviljodane **ei, au og oy**: **bein, rein, laus.**

Fortid på **-a: dansa, hoppa, fiska.** Komparativ **-are**, superlativ **-ast: kor-tare, kortast.**

Etter 100 år høyrdar eit viktig part av Knud Knudsens langsiktige målprogram vedvarande framtid til.

J. Kr.

Vestmannen.

Vestmannen kjem til vanleg ein gong i månaden.

Bladpenger kr. 100,- for året.

Kan tingast på alle poststader og beinast frå «Vestmannen», Helge Liland,

5065 Blomsterdalen.

Postgiro: 4 25 63 92,
Bankgiro: 8401.21.43027

Lysingar:
Alf R. Lygre,
Gjeasvei 42, 5032 Minde
Telefon (05) 28 76 19

Bladstyrar:
Jostein Krokvik,
6143 Fiskábygd
Telefon (070) 21 429

Forretningsførar:
Helge Liland,
5065 Blomsterdalen,
Telefon (05) 22 67 00

Utgjavar:
Vestmannalaget,
5000 Bergen,
Telefon (05) 31 79 29/31 31 16.

Sats/trykk:
Sigurd Olsen Boktrykkeri, Bergen

Robot

I «Morganbladid», som kjem ut i Reykjavik, står kvar veka ein teig om islandsk mål.

Den 30. januar i år dryfter tilsynsmannen for teigen, Gisli Jónsson, ordet **róbót**. Kva skal dei gjera med det? Skal dei bruka **róbóti**, som alt held på å festa seg? Det har ikkje Gisli Jónsson mykje hug til. Ordet fell ulagleg i islandsk, både i bygnad og lát. Dessuten er det tristava og stift i samansettningar, seier han.

Av tydingar som er på tale, nemner han **vélmenni** (maskinmenneske). Men òg **forkur** er på tale, som på islandsk kan tyda gaffel, tjuga, båtshake, men òg **rivar** (dugeleg og drivande kar eller kvinna). Ordet **vinnutræll** (arbeidsdræll) er òg nemnt.

Ordet **robot** finn me i norske ordlistar med tydingi maskinmenneske etter. Men ordet fell ikkje godt inn i norsk heller, og minner elles for mykje om **robåt**. **Maskinmann** seier noko, men er litt tungt. Kanskje me kunde bruka **rivar**, for det er vel ein rivar til å arbeida! Me kunde vel òg laga eit nytt ord: **kvelmann**. Ordet **kvel**, skiveforma hjul, finst i norske målføre. Men det kan vera godt at ordet ikkje er ålgjengt frå før.

Det hender at norske ord vinn fram når det fyrst kjem i bruk. Me kan sjå vegmaskinen **BRØYT** i arbeid mange stader. Det burde vel vera noko for Språkrådet å ta seg av. Men det ser ikkje ut for at dei har brytt seg om det til dessar.

Sigurd Sandvik

P.S.

Islendingane planlegg no å styrkja morsmålsopplæringi i grunnskulen monaleg til å møta den sterke påverknaden frå engelsk. Frå før har dei mange fleire timar i morsmål enn me har i våre skular.

D.s.

Språkrådet 1987

Språkrådsbrigdi for nynorsk 1987 var ikkje store, men likevel heilt ikkje fri for tvilsame drag. Symptomatisk nok var det ingen rettskrivningsbrigde serskilt for bokmål.

Det tener snaudt målet i dag at jamstelt valfridom vert mindre der valfridom hev grunnlag i skriftvanar og målføre. Jfr. forbodet mot **stand-e** (inkjekjønn). Dei nye -heit-ordi kjem venteleg til å eta reint rundt seg, noko ein truleg hadde slokke dersom vilkåret for godkjennung var at -heit-ordi i ordlistone skulde ha tilvising til vanlege norske synonym.

Umfram merknad fortener ordet **bebuar** som språkrådsfleirtalet vil bruka um **pasientar** som bur fast i eige husvære i eller utanfor institusjon. Definisjonen er sers uklår. Er det **dagpasientar**,

heimepasientar, **bupasientar** eller -? Ordet «**bebuar**» hev ei álmenn tyding, og det er ingen grunn til å tru at bruken av dette álmenne ordet let seg avgrensa til ei dårleg definert pasientgruppa.

Namnordi på **-ar/er** (prøyssardisiplin/sveitserstil) burde få kvila til ein gjekk gjennom heile ordgruppa systematisk. Fylgjebrotti er mange, og no er det berre gjort lappverk.

Rettskrivningsbrigde skal ikkje leggjast fram oftare enn kvart fjerde år no, høyrer me. Dette hev kanskje gode grunnar for seg. Men det må ikkje seinka den uppmykjungi i tradisjonell leid som nynorsk skolemål treng.

J. Kr.

LJOD?

Ordskiftet hev ikkje nett brusa upp etter at spursmålet um namneskifte for Vestmannen vart lufta i fjar. Ein fast lesar i Volda hev nemnt namnet **LJOD** til avløsing for Vestmannen dersom det vert álvor av noko skifte. Ordet er framleis fritt.

Rektor Håkon Wergeland

Av skuledirektør Olav Vevle

Håkon Wergeland hadde vorte 110 år i 1988. Wergeland var ein ruvande mann, både i målreising, fredsarbeid, fråhaldssarbeid, skulearbeid og kristendomsforkynning, og han var two gonger bispekandidat, i Agder og Bjørgvin. Conrad Clausen hev leita fram artikkelen som ein annan ruvande målreisar, skuledirektør Olav Vevle, skreiv i bladet Dagen til Håkon Wergelands 70-årsdag den 14. april 1948.

Den 14. april vart rektor Håkon Wergeland 70 år. Han er fødd i Gulen av foreldri lærar Hans Wergeland og kona Katrina. Namnet er frå garden Verkland i Brekke, og han er langt ute skyld med Henrik Wergeland. Hans Wergeland var frå ungdomen lærar i Gulen, og han heldt fram som lærar der, til han som gamal mann søkte avskil. Han stod i tenesta nokre år, etter eg vart skuledirektør i 1910. Eg minnest godt den dugande og staute gamle læraren. Aasmund Vinjes ord: «Stor arv det er for mannen av godt folk vera fødd», sannar seg ofte, soleis her og.

Det var ikkje lang skuletid borni på landsbygdi hadde den tid. Fyrre 1892 var det i tvobytt skule berre 9 vikor um året i 6 år, og etter den tid var skuletidi 12 vikor i 7 år. Javisst var dette lite, men me gamle fær trøysta oss med, at det vart no folk av oss og. I den tvobytte skulen hjå far sin gjekk Håkon Wergeland til han var 14 år. I vetteren 1892-93 gjekk han på Sogndal Folkehøgskule. Det var den vegen evnerike bondeungdomar ofte tok den tid. Sumaren 1893 melde han seg inn på

Hambro skule i Bergen og tok mil-lomskuleeksamen i 1894 etter berre eit års fyrebuing til denne prøva. Dette er det beste prov på hans gode evnor og arbeidshug. Det syner og, at den fyrebuing born og ungdom fekk i ein ubytt eller tvobytt folkeskule og i ein folkehøgskule, ungdomsskule eller fylkes-skule med 6 månaders kurs gjev ei betre upplæring til vidare utdanning, enn mange no trur, då kommunale realskular i bygd etter bygd mest er vorte ei motesak.

1897 tok Håkon Wergeland artium ved Hambro skule, og so gjekk han yver til teologisk studium. Han tok embeteksamen i 1902 og praktisk teologisk eksamen året etter. Det var arbeidet i skulen og kyrkja han hadde huglagt frå ungdomen av, og no var han fyrebudd til dette.

I 1903 vart han tilsett som styrar av «Oplandenes Kristelige Ungdomsskule» og var der til 1911, då han vart styrar av Notodden private lærarskule. Denne skulen vart lagd ned i 1937, og året etter vart han rektor ved Kristiansand lærarskule. I krigstidi vart Kristiansand lærarskule flutt til Notodden. Rektor Wergeland vart i 1942 avsett frå embetet av NS. og forvist frå Telemark, men vart innsett att, då frigjiringi kom i 1945.

Håkon Wergeland hev alltid hatt sterke kristelege interesser og hev vore mykje med i religiøst arbeid både som ungdomsskulestyrar, lærarskulestyrar og rektor. Då han slutta som styrar av Notodden private lærarskule, vart han i 1937 prestevigd. So var han ungdomsprest i Oslo eit år, til han i 1938 tok mot embetet som rektor i Kristiansand. I forvisningstidi var han hjelpe-prest i Skedsmo frå 1943 til 1945. Han var nemnt som bispekandidat til Agder bispestol, då Støylen gjekk av, og til Bjørgvin bispestol, då Hognestad døydde, og han hadde mange røyster serleg av kyrkjelydrådi.

Håkon Wergeland hev frå ungdomen av vore med i arbeidet for og reisa det norske folkemålet uppatt til kulturmål i Noreg. I 1898 var han med og skipa Studentmållaget i Oslo, og han var fyrste formannen saman med Idar Handagard og Leiv Heggstad som styresmenn. Han er ikkje berre teoretisk målmann, som mange kann vera, men og praktisk målmann. Det syner alle foredrag han hev halde og alle bøker

han hev gjeve ut. I munnleg samtale og foredrag brukar han alltid nynorsk, og av 15 bøker han hev skrive er dei 14 på nynorsk og berre 1 på bokmål.

Eg skal nemna desse bøkene:

Matt. evangelium i bibeltimar. Tru og liv. Jesu liv. Herrens hage. Heimen. Frelesesuppleving og frelestedyng. Den arbeidande Gud. Israel fyre Kristus. Den kristne personlegdomen. Kristen-dom og samfundsliv. Kyrkjessoga for lærarskulen. Menneske og medmenneske. Jord og himmel — reformasjonskvæde. Kyrkjeprofeten. Or bandet. Nokre av desse bøkene er komne i fleire upplag.

Det er eit stort og verdfullt arbeid Håkon Wergeland hev gjort ogso på denne måten både for kyrkja, skulen og nasjonal reising.

Ved sida av det kristelege og pedago-giske arbeidet hev han og vore med i alt kulturelt arbeid, som kann fremja folkelukka. Både fråhaldssaki og fredssaki hev havt ein sers dugande talsmann i Håkon Wergeland. Han var ei tid formann i Lærernes fredsnemnd, med i styret for Prestenes fredslag, er med i styret for Norges fredsråd og vart no vald til formann i dette fredsrådet.

Som skulemann var han formann i Landslag for lærarskulane 1938-45 og formann i Pedagogisk samfund i Kristiansand. Då han var i Notodden, var han formann i Telemark krins av krist-lynd ungdomslag i ei årrekjkja. Han var og med i Notodden bystyre ein val-bolk. Han hev og gjeve ut ei bok um Notodden lærarskule.

Alt dette syner at Håkon Wergeland hev havt ei arbeidskraft som få andre.

Det kristelege hev alltid vore det sentrale i hans arbeid, avdi han veit at det åleine kann gjeva varande lukka, både for den einskilde og for eit folk. Det er med dette synet han alltid hev gjenge so hugheilt inn for fredssaki og fråhaldssaki. I dette arbeid hev han og sett varande merke etter seg.

Eg vil takka han for gjævt arbeid i eit langt liv. Trass i sine 70 år er han enno frisk og fullt arbeidsfør, og han vil nok og i dei komande år arbeida for hjartesakene sine med same dugleik som fyr.

Eit fredsskande folk, eit edru folk, eit norsklyndt folk, eit kriste folk, det hev alltid vore målet for hans arbeid.

Gula Tidend på berr botn

Heile lutmidelen tapt, skuld på 1,5 mill. kr.

Gula Tidend er i ei álvorleg stoda. Underskotet i 1987 vart på kr. 557 424,-, heile lutmidelen er tapt og var i rekneskapen førd yver som udekka tap. Reservefondet og disposisjonsfondet var uppbruka etter driftsåret 1986. Det er uklårt kor stor skuld Gula Tidend L/L hev, men det vert nemnt at det kanhenda er ikring 1,5 mill kronor.

Styret hev sett ei snøgt-arbeidande nemnd på tri mann til å finna løysingar som gjer det mogeleg å halda fram med bladdrifti. I den nemndi sit Thomas Skålnes, som er redaktør for både Gula Tidend og avleggjaren Vest-Gula, den nyvalde styreformannen Arvid Moldrheim, og styremannen organisasjonssekretær Frode Skaar. Revisoren hadde i påteikning til revisjonsmeldingi skrive at styret må vera klår yver det andsvarset det hev med at bladet no driv på kreditorane si reckning.

Fokus Bank hev fyrebils trygda for husleiga i Vestvent A/S. i Sverres gate i Bergen, og for at bladportoen til Bergen Postkontor vert greidd.

Nedgang i tingartalet og veik styring

I ársmeldingi frå styret heitte det at tingartalet på Gula Tidend minka med 770 árseksemplar i fjar, lysingsinnkomone minka med 12,4% og kostnadene auka meir enn styret hev rekna med. Det hev vore for veik styring med økonomien. Den faste disponenten hev sagt upp, og styret hev sett redaktør Skålnes til millombils disponent. Styret gjorde framlegg om å auka lutmidelen, utan å nemna sum, og fekk fullmakt til det. Styret gjorde også framlegg um å byta revisor, den neverande vart sterkt kritisert både av styreformann Olav Toft og av styremann Hans Halden. Det vart sagt at styret og dei tilsette først fekk vita um dei økonomiske vanskane i seinaste vika fyre ársmøtet. Men fleire talarar gjorde merksam på at styret ikkje kan få ei sovor fullmakt, det er etter lov um lutlag berre eit ársmøte som kan velja revisor. Dette vart dermed utdrygt til eit umframt ársmøte.

«Vest-Gula» ei tung byrd

Var det eit mistak at Gula Tidend i november 1986 starta «Vest-Gula» som lokalblad for Sotra og Øygarden, og med kontor på Straume i Fjell? Det heitte i ársmeldingi for 1986 at Vest-Gula då hadde 2200 tingarar, i ársmeldingi for 1987 heitte det at bruttoopplaget er 2500. Dei offisielle talli for 1987 var noko under 2000 eksemplar. Styreformannen Olav Toft, som saman med Øystein Tveisme sa ifrå seg attval til styret, vedgjekk av Vest-Gula er i ferd med å knekkja ryggen på Gula Tidend, byrdi Vest-Gula vart tyngre enn me rekna med. Bonde Gunnstein Kolstad hadde då sagt at han ikkje såg Vest-Gula som nokor god løysing, no kjem ikkje kyststoffet i Gula Tidend, sa han.

Men både redaktør og disponent Thomas Skålnes og den tidlegare disponenten Sigurd Hille sa at det var rett å satsa på Vest-Gula, det var rekna med underskot på det bladtiltaket i dei fyrste åri.

Berre ein veg - mot dauden

Egil Lehmann som var sendemann frå Vestlandske Mållag freista å finna orsakene til nedgangen. Han tok ordet til árs melding og rekneskap og spurde um styret meiner at det gjorde

rett då det tvinga redaktør Simon Kringnes ut or bladet, etter at han hadde vore tilsett i redaksjonen i 26 år. Var det avdi han freista å retta på målbruken til det unge mannskapet i redaksjonen? Hev det synt seg at det gjekk betre etter at han vart driven burt? Eg vil også spryja um de meiner til tiltaket med Vest-Gula og den avvikande ordbruken der hev vore til bate for bladet og for målreisingi.

Sidan Gula Tidend gav upp forsvaret for høgnorsken hev det styrt berre ein veg - mot dauden, sa Lehmann. Målsaki er ei protestrøsla mot fordanskingi og hev ingi onnor meinung enn dette. Gula Tidend må vera ein einaste brennande protest mot underkuningi av norrønt mål i landet og eit lysande fyredome i tru og truskap andsynes den norrøne målarven, elles er det utan mål og meinung.

Tak uppatt den klassiske nynorske målformi, skipa eit daglegt vakthald mot all uppblanding og utsukling av nynorsk mål, ei utsukling som målet no er fullt av. Det viktigaste er ikkje å peila på ei uviss framtid, men å vera no og her der det er rett og godt å vera, og so lata morgondagen syta for seg. Eit gammalt råd, det er ikkje mitt, sa Lehmann.

Forbod mot målordskifte

Formann Olav Toft fann det uandsvarleg å laga målordskifte når stoda for Gula Tidend er så álvorleg som ho er. No er det økonomien som må dryftast, no gjeld det å berge bladet. Me fær ikkje nynorskunnige søkerar til bladet, målfolket er ein forvirra flokk, og Lehmanns argumentasjon held ikkje. Me hev ikkje havt full yversyn yver den økonomiske stoda, men me ser også ljospunkt.

Dermed klubba formannen for meir målordskifte, og Lehmann fekk ikkje svar på sine konkrete spørsmål.

«Jobbe- og starte-språket»

Bonde Gunnstein Kolstad tok likevel, seinare i ordskifte, upp målbruken i bladet. Eg møter for Radøy mållag, som hev sagt at laget er nøgd med målet i Gula Tidend. Men personleg er eg meir samd med Lehmann. De kan med stor fyremun ruska upp i alt det «jobbe»- og «starte»-språket som de no brukar. Det finst mengder av synonym. «Sauesjåstart» på Stend var også ei svær uppsamling av konsonantar. Eg er heller ikkje samd i at Vest-Gula var ei god løysing, sa Kolstad, som oppmoda styret um å halda eit umframt ársmøte til dryfting av målbruken i bladet.

Ludv. Jerald som møtte frå Vestmannalaget sa at når Kolstad hadde balansera so godt på «målgrens», so vilde han også freista seg. Gula Tidend rettar framleis til «Gula-normal» artiklar som er skrivne under fullt namn. Dei tri store bokmålsbladi i Bergen (Bergens Tidende, Bergens Arbeiderblad og Dagen) er so romslege at dei prentar sovorne artiklar på det målet som forfattaren brukar, anten det er Heradstveits blandingskaos eller Egil Lehmanns høgnorsk. Og Vest-Gula-normalen vil eg ikke eingong nemna, sa Jerald, som også peika på at det i to år på rad er gjevne upp for høge tal av tingarar på Vest-Gula, dei røynde tal for 1987 syntte at bladet ikkje hev nådd upp i 2000.

Skræmande tal

Hans Halden som er i styret og ikkje var på valsa at det er skrämande tal som no ligg fyre. Tali kom i denne siste vika, redaksjonen hev ikkje fortalt styret um stoda. I styret trudde me at me var på rett kurs. Men me deler lagnad med mange andre blad, og eg hev tru på at dersom me bed um hjelpe, so fær me hjelpe. Halden var ikkje uppteken av ordval eller endingar på ord. I-mål eller a-mål, det er det same. Det viktigaste er at det i det heile skal stå noko i Gula Tidend, og at bladet kjem ut. Halden også kritisera revisor, men la til at styret ikkje kan skriva ifrå seg andsvaret.

Dei største luteigarane

Lutmidelen som no er tapt var på 175.000 kr. Det er 1750 luter à kr. 100,-. Dei største luteigarane er:

Centrum Fotosats A/S 250 luter, Vestlandsmeieriet 150 luter, Vestlandske Salslag 150 luter, Vestlandske Mållag 100 luter, Felleskjøpet Vestlandet 100 luter, Fokus Bank 100 luter, Boktrykk - Norsk Skjemaforslag L/L 60 luter, Hordaland Bondelag 60 luter, Kaffistova til Ervin gen L/L 60 luter.

Det er nok i fyrste rekka desse som no fær uppmoding um å teikna ny lutmidel.

Hjelp frå kreditorane?

Gula Tidend melder at styret, etter ársmøtet, hev teke kontakt med kreditorane um ei ettergjeving av skuld, og etter det disponent Thomas Skålnes segjer, er det von um at dei gjeng med på det. Dei største kreditorane er Centrum Fotosats A/S. og dei tri andre bladi i Bergen. Både Gula Tidend og Vest-Gula skal halda fram som no. Buslit kan vertha utvegen ifall det ikkje lukkast å få minka skuldi, men det vil vera ein «ubehageleg» operasjon.

Ivar Kleiva 85 år

Skulestyraren og forfattaren Ivar Kleiva, Espeland fyller 85 år den 17. mai. Og denne «17. mai-mannen» kan i sanning sjå attende på eit verksamt liv, både i skulestova som mangeårig lærar og seinare skulestyrar, og dertil hev han med dei mange bøkene sine skapt seg eit landskent namn. Han hev skrive mange gode barnebøker, for ei av dei fekk han Melsoms litteraturpris. Og han hev skrive Gards- og ættesoga for Gulen, Kultúrsoga for Hafslo, og ei bok um Gulatinget og Gulatingslovi i norsk og norrøn soga.

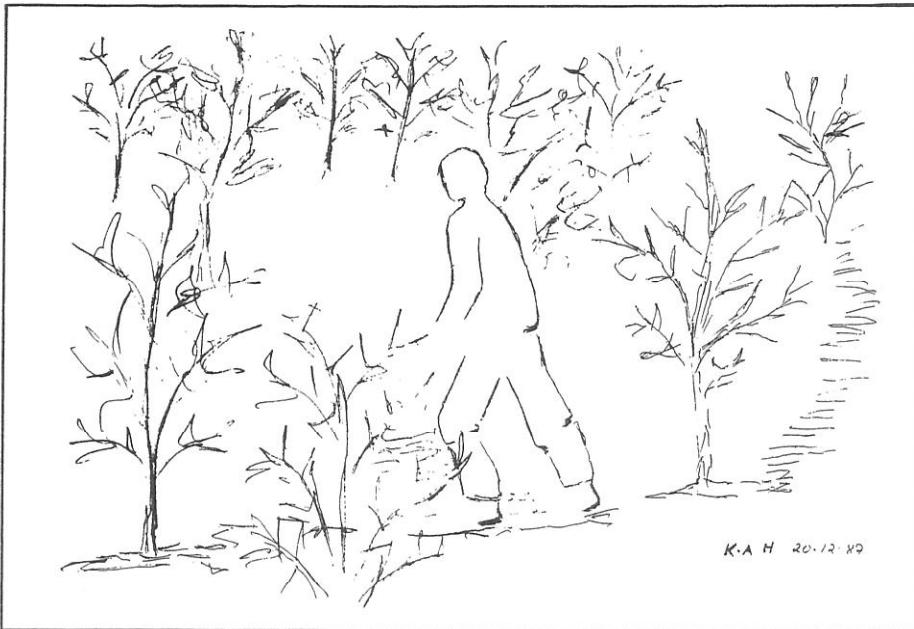
Men ikkje berre det. Han hev skrive ei mengd forteljingar og novellar i norske blad, han hev gjeve ut bøker som tek opp fredssak og samekistens millom menneske. Og etter at han og fru Klara flytte til Espeland i tidlegare Arna-bygdi hev dei i mange år vore aktive i Vestmannalaget, og der hev Ivar Kleiva vore ein høgt påvyrdat bladstyrar i det eksklusive lagsbladet «Tuftekallen».

Til side 10

Den kvite fuglen

Tekst: Arne Horge

Teikning: Kari Anne Horge

K.A.H. 20.12.89

Då det leda seg langt burte, trudde eg fyrst at det var eit dyr. Men då det kom nærmare, såg eg at det var ein mann kledd heiltupp i brune og blå-blakke plagg. Han laut vera ein som høvde her inne på åsane, tenkte eg, han fota seg jamt og heimekjent gjennom vierkjerr, yver blautmyrar og auka lettbeint på når det var turre furuhagar. Ein som var trygg på seg sjølv, tenkte eg, ein som visste alt um skogane og fjelli, um myrane og votni og som kunne tyde teikn i vêr og vind og dyrefar i nysnjø og mjuk mold.

Då me møttest, såg han meg ikkje. Augo hans var rådville og redde. Som ein Stein gjennom ei glasruta kransa han biletet mitt, og skamfull fann eg vegen ned i bekkedalen der vatnet surla millom digre kampesteinar. Eg leitte etter ei gloppa millom two av dei, let meg glide ned i henne, møtte det våte jord-myrkret, og med hendene drog eg mosflaki etter meg og gøynde meg og ingen vil nokon gong finne meg.

Mot synsrondi teikna skardet seg. Bjørki var haustleg avlauva og berrla gråe grovsteinsurder og svaberg. Burtetter åssida stod myrke gronkrullar som søyler, furukallar skuvde jord og stein til sides og var kraftfulle mot himmelen. Himmelkvelven som var myrkeblå uppe i kupulen og ljósare ned mot synsrondi der skardet fekk linone til å møtast. Solljøset var allstad. Han meinte at han visste kvar han var. Han var ikkje viss, men av seg sjølv

leitte auga opp lettaste vegen mot skardet, fann rantar med kvitmose der det var turt og lett å gå, og ikkje tette bjørkjhaller eller gropmark.

Han vart meir og meir spent upp mot skardet, um det han fekk sjå på andre sida var slik han vona det, at åsane og fjelli og votni fall på plass, at han visste kvar han var. Han gjekk hardare i motbakkane enn han tolde og vart varm og sveitt. Og heile tidi var lufti klår som glas, slik ho er på kalde haustdagar. Stundom kom vinden i harde kast. Då sukka gronkrullane, og furugreinene leda seg sakte, men glaset som var utan ende uppe i det blå, det rørde seg ikkje. Når det var stilt, vermede soli honom i trøya og gjorde det lognt når han gjekk innunder bratte bergufsar. Ikkje ei sky på himmelen.

Lendet vart latare inn mot skardet. Ytst kom ei lang storrmyr mot honom. Gulbrune storret bylgja i vinden, gav susande ljod frå seg. I myrkanten var smågrænene sjukleg gulgrøne. Kraftige furukallar heldt steinhardt greinene frå seg og saup ljøset i vid ring rundt seg. Kvitmose og raudbrun bustelyng. Han vart uroleg av vindsusen i storrmynri. Vinden var stridare her uppe. Som ein kornåker la storret seg med vinden, bøygde seg mot torvene der vatsdropar blenkte i mosen, haustleg daudt. Foten sokk i mosen, stegi vart stuttare, her var tungt å gå.

Og vinden fór etter storrmynri og la henne flat, og i ein blenk var vinden ut-

på vatnet midt i skardet og rukka det til med ørsmåe bylgjar og gjorde det myrkeblått. Han kvakk då han såg det vesle vatnet. Viki ned mot storrmynri var det is på, og storret vart gistnare og gistnare utsyver isflata. So stilna vinden av. Etter kvart blenkte vatnet til og spegla gråsteinsurdi og bergveggen på andre sida. Han hadde aldri sett vatnet fyrr, aldri vore her, trudde han, han freista å minnast gamle skiturar på radvint skaraføre. I myrkanten stod turrfuru. Han la hovudet bakyver og glante upp stomnen. Gråe greinstubbbar tøygde seg mot himmelblått. Ljost grå og berr var stomnen på solsida, med gule ringar rundt avbrotna kvistar, på nordsida var veden kledd med svart, stift lav. - Han stod og glante ned i himmelrommet til greinstubbane og turrfurutoppen tok til å svive rundt, då vende han augo mot marki og samla seg sjølv att. Han var i skardet millom ei bergside og ei skoghall med eit vatn som stirde upp og tok mot alt, og når det var blankt, gav det alt attende umsnudd og umskapt av usynlege krefter.

Han kom opp på bakkjen fyre skardet vida seg ut att i ein flat dal. Han kjende det på seg at no stod han som ein liten svart strek ende til vêrs på synsrondi. Og einsemdi i honom vart so stor at han snudde seg frå soli og fann hugnad i sin eigen skugge, og han reiv luva av hovudet og saman vinka dei attende å lendet dei hadde gange gjennom, og med vesle målet sitt skreik han åleine: «Takk for i sumar!» - «... i sumar?» huga berghamaren på hi sida vatnet og gjorde um på meinings i det han ropte. Kva hadde hendt her i sumar?

Dimed gjekk han ned i den nye dalen, og han hadde aldri vore der fyrr. Det var selje der med nokre fåe gule blad, og raun med raude blad. Millom myrk gronskog i botnen høyrd han bekjesus, og han visste at gjekk vatnet mot vinstre, då var han på rett veg. Vinden huga i og bles gule blad or selja. Påskiegult mot saftiggrønt furubar, tykte han òg var fint, og det gjorde honom trygg. No var han viss på at bekken rann mot vinstre.

Men han skulde ha visst. Då han vel var burte or skardet, yver bakkjen og ned i dalen, då steig ein boblante ljod upp or det vesle vatnet i skardet. Vatnet lo! Myrke skuggar gleid um kvarandre, steig upp og rapa latteren or seg i vass-skorpa. Deretter seig dei nedatt og lodne, lange armar reiv himmelen i småbetar når han fredfullt freista å

spegle seg. Ljodane skaut seg rundt millom berget og skogen med krok på ryggen som illsinte kattor. Heilt til ein stor, kvit fugl vart fødd ut or blåe glaskupulen saman med solskinet, og kom glidande på stive vengjer ned mot vatnet, ok gjorde han på vindane som ikkje tedde i glasklare lufti. Freden og fuglen slo seg ned ute på vatnet. Han flaut høgt og heldt hals og hovud i stor ro. Han hadde med seg varme vindar som kjærteikna det gulbrune storret og vekte det å eit nytt og grønt liv. Isen i viki bråna og storret vogga vellystigt der dei varme hendene leika seg og stundom laga små kvirvivindar berre for moro skuld. Og det grønkast i lauvhalli, ja sjølv millom grovsteinane under berghamaren titta graset fram, og kuftekledde, små folk dreiv svarte krytir på beite. Ei vakker unggjente kledde av seg og lauga seg. Sjølv turfuro tok til å røre seg, det svarte lavet reiste håri sine mot den varme lufti, stod lik ein børste og stritta, og dei gule ringane rundt avbrotna kvistar blenkta til å gav frå seg gulldropar som trilla nedetter den gråe veden og vart burte i kvitmose og raudbrun bustelyng. - Då skreik fuglen eit stutt håst skrik, ikkje vent, ikkje stygt, og alle svara som i skardet var, og ropi vart til ein lang, grov tone som steig upp i glaskupulen og laga ein svart strek gjennom solstripa i vatnet og beint mot soli.

Han kom vel fram og møtte dei hine etter ord og avtale. Det var godt å setja seg i bilen og vedgå kor trøytt ein var, lata musklane storkne, draga av seg umistøvlane og finne fullt av runde, mangeleta dvergbjørkblad på raggeladdane, få turr luft på sveittebløyte, kvite, skrukkute føter.

Bilføraren var annsam, skulde hente fleire karar, og han var bilførar avdi han var krimfull, potte tett, og orka ikkje gå. Det rann or nase og augo. Ein ny mann stod i vegkanten og venta, vilde ha varmeapparatet på og tende seg røyk. På ein blunk var kroppsduinstar og tev av våte plagg blanda med feit hete og fylt av stram røyk og motorlukt. Bilføraren bar seg ille, banna og brukte seg, gav gass og lét bilen fara burtetter opne strekkjor på skogsbilvegen og bremsa hardt i swingane. Mannen frå skardet sat attmed føraren og fylgte bilrørsalone. Merkeleg nok kjendest det trygt og godt. Til slutt kom dei ut på hovudvegen, på asfalt, og møtte helgetrafikken, hyttefolket i lange rader med småbilane sine, ein og annan

diger brølande lastebil. Kvelden tok til å krjupe på dei, soli kom lågt inn gjennom framruta og rakte bilføraren. Han vilde ha kaffi, sa han, og mat, no dei var på slett veg. Mannen frå skardet fann fram kaffiflaska hans og matdåsen. Sette eit pappkrus med varm kaffi på den nedslegne døri i hanskeromet og la ei kakeskive med svart hestepyle jamsides. Medan han kyrde like godt stappa bilføraren munnen full med kakeskive, la resten frå seg og fata kaffikruset og supa i seg. - Kanhende var det soli, eller kanhende den vonde lufti i bilen. Det visste ikkje mannen frå skardet. Men brått laut bilføraren nyse. Krimskyja braut på. Høgrehondi med kaffikruset stod nett krøkt ut i lause lufti, vinstrehondi på rattet kvina i knokane, han la hovudet bakyver so luvebremmen stod ende til vers og hokuskjegget peikte beint fram. Augo vart smale sprekkjer, munnen drog seg ut og gulbrune, lange tenner syntre seg gjennom skjegget. -Huit - huit - huit, kvein det i møtande bilar. - Nasavangane bivra såre og raudre etter all snytingi. Dimed løyste han ut med eit sundtrivi brøl. Hovudet for fram. Augo let seg atte og opna seg i ein blenk, vidt upp, såg mannen frå skardet,augepli bula ut, men sleppte ikkje vegen, og bilen heldt far'en. Det skaut seg fram or munn og næse. Sumt hengde seg i rattet og nokc råka taljkivor og lampor, men det meste sat klistra i framruta. Svart hestepyle hadde bleikna av kaffi med floyte og sputt, og pylsefillone var blanda med brun kakeskivegraut, her og der tunt, her og der tjukt, innimillom øyar av gulgrønt snorr. - Bilføraren harka. Tårone trilla. Varleg sette han kaffikruset på han-skerosdøri, hadde ikkje spilt ein drope, strauk av seg reklameluva og turka andletet og ruta, snytte seg i pullen. Ingen sa eit ord.

Huit - huit - huit. Dei visste at dei hadde gjennomlevd ein stor augneblenk i livet sitt, hadde lukta på dauden, hørt han kvine framum, og vorte berga av sterke krefter på underleg vis. Då dei tok til å smile og læje, var det av at bilføraren ikkje hadde sôla ut kaffi, som um det hadde noko å seia!

Han var knapt komen inn døri heime, då telefonen ringde. Dei vilde veta um han hadde funne noko. Nei, svara han, han hadde berre hørt vindsus og småfuglane som peip i avlauva bjørkeskog, svara han, men han hadde hatt ein fin tur.

Ei tru-vedkjenning

Or «Tuftekallen»
Av Eigil Lehmann

Det bar so til at eg kom til å sitja under lærestolen til professor Ole Hallesby i mi tid. Eg kom langt burt frå hans læresyn sidan, men det var noko eg på ein måte fekk i arv frå honom. Eg spurde han ein gong om han hadde noko emne eg turte arbeida serskilt med. Då sa han «Den Helligånd, det er et slikt emne». Eg stussa på det, kunde ikkje sjå noko sers i eit so luftigt emne. Men det kom til å fylgja meg. Eg gav meg til å grunda på kva ordet «ånd» eller «kande» tydde, kva uppliving det var som hadde fenge bibelskrivarane til å taka opp dette ordet. Og det ljosna for meg at det tydde «yertydande kraft», det dei no ofte nemner som «utstråling» eller «karisma». At dette var vår møtestad med den djupaste røyndom, «målsmannen som skal yertyda». Meir enn ordi. Ordin som ei dør, men åndi som det døri opnar fyre. Det gav ei stor frigjering, og ei stor glede, det var ein lykje som opna upp alle vegjer, og ikkje førde vill men førde fram. So vil eg segja det soleis: Eg høyrer ordet, men eg trur åndi. I ordi høyrer eg vitnemål um røyndomen, i åndi møter eg han. So kunde eg og sjå at å stogga ved døri og ikkje ganga igjenom, det kunde føra på villstig og kunde gjera at eg rennde meg beint fast. Eg hev forma denne sannkjenningsut i ein Salme til Den Heilage Ande, som lyder so:

Målsmann ifrå Himmerike
Guddoms glans og guddoms like
yertydar ærestor
stigen ned frå høgheimsalar
gjestande i jordlivs dalar
enn i hjarta inn du talar
livgjevande løysingsord.

Dauden med si døkkleiks-dyngja
Syndi med si skulda-tyngja
bliknar for din nåde-dag.
Armod um til nøgd du lagar
sydemark til aldehagar
syrgjestund til frygdedagar
med ditt milde andedrag.

I den hug som sæla saknar
von og tru og glede vaknar
ved din trøystar-tale varm.
Livsmod vert av ordet soge,
lovgjerd stig mot himmelbøge
i ein heilag offerloge:
Æveliv i manabarm.

Berserken frå Strilakrigen

Fra Fjon til Fusa 1986
Skriftstyrar Conrad Clausen

Redaktør Conrad Clausen på sognegrund, i Håkonshallen.

«Fra Fjon til Fusa», årboki til Hornaduseet og Nord- og Midthordaland Sogelag, hev årstalet 1986. Eg veit ikkje korleis årboki hev kome eit år bak i tidi, men det er uviktugt. Viktugt er innhaldet, og det er ei gild utgåva av ei velvyrd skrifttrekkja Conrad Clausen på ny hev sendt ut, ei bok på gode 160 sider.

Forvitneleg er ein artikkel etter Åsmund Farestveit som fall burt i 1986. Han var sokneprest, ætta frå Modalen, og uppiårikomen gav han ut two skjønnlitterære bøker, «Klårfjell» (1975), og «Berserken og mor hans» i 1986. Farestveit rakk gjera ferdig kladden til den artikkelen som no vert

prenta, der han greider ut um **berserken** i den siste halvdokumentariske bok. Berserken er ingen annan enn Hevika-Ola, Ole Joensen Hevig, ein av fyregangsmennene i Strilakrigen i 1765. Han vart dømd frå livet, fekk slavearbeid på nåde, levde siste åri heime i Eksingedalen. Hevika-Ola fekk ingen ljos lagnad, men sjukdom, slit og harde kår. Artikkelen er fengslande i seg sjølv og gjev dertil bakgrunnen for bok, ho er framleis å få (Norsk Bokreidingslag).

Lesnad um **runeinnskrifter og gotisk mål** tykkjer vel sume må vera turr-samt, men turrsam er slett ikkje utgreidindi til Ingjald Bolstad um dette emnet. Ho er både lærerik og lett. Bolstad dreg djerme samanlikningar millom gotisk og vossamål. **A kjenne du Kjeld, han budde i dalæ, mydlo tvau fjed,** heiter det i visa som i Bolstads umsetjing til gotisk fær den ikkje heilt ulike formi **Jah kanja thu Katil, is bauda in dala midjai tvai fill.** No lyt det leggjast til at Bolstad tek etterhald um tenkjelege range former i umsetjingi til eit mål ein kjenner hovudsakleg frå Vulfilabelen (ca. 340 e. Kr.)

Bjargrýr heitte jordmor på gamalnorsk (**bjargrýgr** = hjelpekona, nærkona), fortel Gina Maria Skjelbreid som skriv um jordmoryrket i Midhordland. Gina Maria Skjelbreid var jordmor i mange år (1947-85), skriv godt og levande, og hev mangt å leggja fram **um** og **frå** dette yrket som er like gammalt som mannaætti. Den greske lækaren og filosofen Hippokrates hadde ei jordmor til mor, og hjå han heiter det:

**Mor mi forløyste kroppen,
eg forløyste sjeli.**

Leivningar frå bronsealder/tidleg jarnalder vitnar um at i fortidi bygde dei båtar og dreiv samdrift på sjøen på Radøy, kanskje i etter måten i stor stil. På Radøy er elles funne (restar av) ein treard, den eldste i Noreg. Bård Kolflåth skriv um desse 2000-3000 år gamlefunni, og utenkjøleg er det ikkje at nye ting skal koma for dagen seinare, nemner han. Nærare vår eigi tid held Lars Leiro seg, han skriv um siste utbyggjingi av Haukeland sjukehus, ei utbyggjing der den pårekna kostnads-summen steig i takt med inflasjonen i

planleggjings- og byggjetidi, frå kring 500 millionar til yver two milliardar. By, fylke og stat prøvde kvar for seg å skuva kostnaden ifrå seg, og litt uverdig var det nok, som Leiro skriv, at det skulde vera strid millom ulike forvalningsorgan um korleis vitale helse- og utdaningsuppgåvor skulde løysast og utliknast.

Namnet Ola kjem av det urgermanske **Analawais** (=vesle bestefar/bestefars erving), skriv Sverre Hausberg i ein artikkel um gardsnamn og døypenamn, medan Asbjørn Veland fortel um Carl Andreas Fougstad og bondepolitikken på 1800-talet. Men ikkje alle i dag er vel samde i at bondepolitikarar flest ingenting øygna «utanfor sine eigne trone bygdegrenser». Etter den mangslungne Olaf Hanssen er med ein stubb frå 1936, med m.a. eit sjeldsynt dikt som presten Josva Schaffner skrev då han tok avskil med Haus i 1772. På 100-årsdagen 24. oktober 1983 kom det ei minnebok um Olaf Hanssen. Bok er tilskipa av Conrad Clausen, kom på Norsk Bokreidingslag og er sers artig å lesa.

Ei fin og innhaldsrik årbok, den 39. i rekka, like leseleg i som utanfor Hordaland.

J. Kr.

Kjell, folkevisa uppskrivi av L. Lindeman, teikning av O.A. Wergeland 1873

Nytt frå Norsk Barneblad

Frå Norsk Barneblad hev det i vår kome two biletthefte. Det eine er eit aktivitetstheft med oppgåvor av ymse slag, der Smørbuukk er gjenomgangsfigur. **Smørbuukk Klabb & Kluss** leiter det, og me trur det råkar blink hjå mange born. Det andre heftet heiter «Hans Uredd», og det byggjer på ein serie av den danske teiknaren Orla Klausen. Me vil tru heftet finn vegen til mange teikneserieglade lesarar.

Smørbuukk-heftet er språkleg bra. Det same vil vel ikkje alle segja um «Hans Uredd». I dei ordknappe bobletekstane burde det vera råd å halda seg til dei språklege vilkåri som Andreas Haavoll sette då han let frå seg bladet, og som framleis gjeld. Ein skulde ikkje gå lenger i tilnærming enn læreboknormalen gjev høve til.

Norsk Barneblads Forlag hev no fenge eigen forlagssjef, **Norunn Askeland** frå Davik i Nordfjord. **Olav Norheim** held fram på redaktørplassen. Dette er ei ny umskiping av arbeidet som burde verta til gagn.

Som sylvbjøllor små

*Som sylvbjøllor små det ringlar,
av ospa sitt lauv opp i lid.
Far varsamt farande frende,
bruk meir enn du tenkte av tid.
Gå som om grunnen var heilag,
høyr skogen han nynnar ein song.
Om løynde ventande strender
og fedrar sin kyrkjeferds-gong.*

*Eg veit der bur i ditt hjarta,
ein song og eit tonande vell.
Om du har gådd her ein morgen,
når bjørka sitt knuppe-hav svell.
Då ringlar dei ørsmå bjøllor,
frå hausten sitt minneland.
Kanskje du anar ein morgen,
med vår over œva si strand.*

Trygve Orheim

GARM D.Y.:

Menn og menn

I nr. 10/1988 hev Ragnar Lurås i Dag og Tid ei samtale med den nyvalde formannen i Norsk språkråd. Formannen heiter Tove Bull og er frå Tromsø, og ho er ikkje heilt nøgd med *formannstitelen* i Språkrådet. Nei, nei. Dette skal me ikkje segja so mykje på. Det er ein soleklår menneskerett å vera misnøgd — alternativt nøgd — med det ein vil. Og stend det millom språkvanar og kvinnediskriminering, so fær språkvanane heller vika.

Er det berre strake landevegen. Her i bladet er det stundom vist til at ordet *mann* hev ei tvifeld tyding; det kann tyda *menne/menneske* eller *kar/menneskeleg hankjønnsskapning*. Den fyrstnemnde tydingi, menne/menneske, kjem godt fram i gamle samansetningar som t.d. *mannevít, mannemakt, manneheimen, manneætti* osb. I samansetningar som er etter måten nye, t.d. stortingsmann, er vel tydingi noko meir uklår soleis, og det er ingen tvil um at den kjønnsbundne meinangi med ordet i seinare tiders mål bruk hev vore i framgang. Ja, vridnaden er so sterkt at mange ikkje eingong lenger uppdagar at ordet *mann* hev tilkøyvd botn. Slik sett skal me ikkje segja so mykje på at kvinner svingar sverdet på denne valplassen.

No hev me sant nok ikkje røysterett i eit slikt kvinnespursmål, men enn um dei la vinn på å friska upp den kjønnsnøytrale tydingi av ordet? Tydingi er i alle høve gamal som alle haugar, og me finn ordet formann i gammalnorsk. Me tvilar dessutan på um *lei(d)ar* skal vera so mykje meir å strekkja seg etter. Ordet *lei(d)ar* tyder på lag det same som *førar*, og det vekkjer ikkje dei mest trivelege tankar. *Der Führer*, veit me. Nei det er noko meir jamt og folkeleg med ein vanleg vald for-

mann, tykkjer me, anten det er tale um mann eller kvinne.

Ein annan ting. Me er ikkje yvertudd um at det er klokt eller framsynt å freista brigda på eit mål kunstig so det skal falla betre inn i tankebygg som ingenting hev med mål å gjera. Det kann hemna seg. Pendelen kann slå um. Det minner um sogeskriving som vert umsnudd med kvar ny makthavar.

Nei, ein skal vera varsam med slikt, og ho kjem ikkje vel ifrå det formannskvinna i Språkrådet heller. Lenger nede i samtala er ho lagd i munnen at språkrådssekretariatet er *underbemannana*. Du skulde mest ikkje tru det, men slik kann det gå. Me veit ikkje um det er kjærleiken til den tyske *be-stavingi* som er sterkare enn avstyggen mot *mann*, eller korleis det heng i hop, men på prent stend det.

I dette siste høvet trøngst ikkje *mann* i det heile, og slett ikkje *underbemannana*. Men meinangi er tydeleg nok. Det er slett ikkje tanken å få fleire *karmenn* i sekretariatet. Å nei, ordet er bruka i den kjønnsnøytrale tydingi, og ingen kjem til å mistolka noko i so måte. Men nokon *be*-trøngst ikkje i undermannana, eller det kunde segjast at sekretariatet hadde for få tilsette eller for få folk. Um ho då ikkje vilde strekkja seg so langt at ho sa sekretariatet hadde for lite mannskap.

Me må leggja til at det kann vera me gjer språkrådsformannen urett. I ei avissamtale er det aldri godt å vita kven som hev valt ordi — den utspurde eller den som spør. Botnar ordbruken i ein bladmanns hastverk, so — ja, rappføtt bladmannamål er ikkje alltid noko godt språkleg fyredøme. Men det skil seg, dét med.

Avnorska Bibelmål

Ein målblandarprest fær svar frå ein målgranskare

Av Sverre Hausberg

Det nynorske språket i Barnebibelen

Eg er glad for å ha fått Bibelskapets nye barnebibelen. Bibelen for små og store - i handa. Ikkje minst er det ei storhending at den nynorske omsetjinga ligg føre samstundet med bokmålsomsetjinga. Bibelskapet fortener mykje ros for godt stoffutval i barnebibelen. Likeins for glimrande teikningar.

Sjølv var eg godt kjend med den nynorske Bibelen i omsetjing frå 1978. Eg gledde meg difor til å lesa høgt frå barnebibelen for mine eigne to gutar på 4 og 6 år. Men etter kvart som eg las høgt, vart eg klår over at det var noko som ikkje stemde. Språket - omsetjinga - var altfor tungt til høgtlesing for born.

Bibelskapet har vald å gje att den nynorske teksten ordrett frå den offisielle Bibelen. Rett nok skriv Bibelskapet i eit etterord:

«Det er likevel gjort nokre små endringar i språket for å leggja teksta betre til rettes for borna.»

Desse endrinane må i sanning vera små! I alle høve burde språket i ein bibel for born vore langt meir i samsvar med det borna lærer av nynorsk på skulen, og lagt nærrare opp til det nynorskalande born nytta i daglegale.

Kanhenda er vi her ved det svakaste punktet ved den offisielle bibeomsetjinga som kom i 1978: Det nynorske språket var då altfor

konservativt for å kunne gjeilda som «godt språk» mange år inn i framtidta.

I alle høve burde språket i barnebibelen vere lettare tilgjengeleg, og ikkje så sterkt prega av arkaske former og konservativt ordval. Den nynorske barnebibelen vil nemleg vera ei viktig kjelde for tilteigning av språk hjå borna som sjølv skal lesa eller som vert lesne for.

Eg vil her gje nokre få døme på kva eg meiner, og samanlikna med bokmålsomsetjinga. På bokmål har dei nemleg etter mi meinung vore langt flinkare til å få til eit loddig språk, trass i at det same lett kunne vore gjort på nynorsk.

I 1.Kong. 10, 5 står det på nynorsk (nyn.): «Skjenkjarsvein»

Bokmål (bm) har: «munnnskjensker»

I Kong. 17, 14: Nyn.: «-oljen skal ikkje tryta i krusa»

Bm.: «- det skal ikkje mangle olje i kruset»

I Mos. 37,11: (og fleire andre stader):

Nyn.: «avvundsjuk»

Bm.: «misunnelig»

2.Mos. 2, 11: Nyn.: «- då Moses var voksen vorten»

Bm.: «- da Moses var blitt voksen»

2.Mos. 12, 30: Nyn.: «- det fanst ikkje eit hus det ikkje var lik i.»

Avtokneprest
Øystein Skauge

Bm.: «- det fantes ikke et hus hvordet ikke var noen død.»

Luk. 4, 38: Nyn.: vermor át Simon»

Bm.: «Simons svigermor»

Luk. 4,40: Nyn.: «- då sola gladde»

Bm.: «ved solnedgang»

Marc. 4,38: Nyn.: «Jesus lå i bakskuten og sov på ei pute»

Bm.: «Han lå og sov på en pute bak i båten»

Mark.4,39: Nyn.: «- då logna vinden»

Bm.: «- vinden la seg.»

Dessutan er det gjennom heile barnebibelen brukt ordet «ljos» i staden for «lys».

Slik kunne ein halda fram nok så lenge og påvist tungt og gammalmodig språk som slutt ikkje eignar seg til høgtlesing for born. I alle høve ikkje dersom ein ved slik lesing ynskjer at borna skal få god språksans i tillegg til at ein sjølv sagt ynskjer å fram med det bibelske innhaldet.

Eg vonar difor at Bibelskapet vil drafta dette nye igjennom ved eventuelle seinare opplag av den nynorske barnebibelen. I og med at dei allereide har opna for prinsippet med å gjera «- nokre små endringar i språket for å leggja teksta betre til rettes for borna», så burde dette kunne gjera langt meir omfattande.

Kanskje var det også ei oppgåve for Norsk Språkråd å drafta det som her er teke opp?

Det attgjevne utklippet stod i bygdebladet «Nordhordland» i januar i år og er skrive av ein ung sokneprest. For leserane av «Vestmannen» skulle innhaldet tala for seg sjølv. Likevel vil eg knyta nokre merknader til nynorsk-artikkelen til den bokmålsvenlege teologen.

I staden for det bygdenorske ordet «tryta» (eller trjota) vil han ha det tyske «mangle». For det norske «ovvundsjuk» det danske «misunnelig». «Bli» for «verta» og «voksen» for «vaksen». Det tyske «svigermor» for det norske «vermor». «Baksken» er altfor norsk, endå det er daglegtale allstad på landsbygdi. Dei fine norske ordi «logna» og «ljos» må ikkje tolast. Til sist kjem ein appell til (U)Norsk Språkråd.

Eg merkar meg at dette skulle lesast for born på 6 og 4 år, og at nedskrivaren vil ha rettskrivingi så nær barnetalen som mogeleg. I mi lærtid la me vekt på å læra borni rett norsk skrivemåte og mest mogeleg rett uttale. Skal det vera born sitt blandingsspråk me no skal byggja vår skrivemåte på? Eg kjem i denne samanheng i hug Noregs Mållag sin sjølv-mords-politikk med å dra den dialektane fram. Meir medvite vil politikarane gjera ende på norsken (i alle høve nynorsken) ved å lata borni bruk si eige «rettskriving» dei fyrste skuleåri. Det skal vera endå verre for den som norsklærar er. Han (ho) skal etter nokre år plukka ut att dei fleste ringe blandingsord. Det vert eit umogeleg strev. Litt meinung kan ein finna i det dersom desse «reformatorane» sitt ynske er å rydda ut norsk til føremon for engelsk. Men heller ikkje i engelsk-opplæring kan ein lata borni bruk sitt eige skrivemønster på mange, mange år.

Yngre folk får koma med andre kommentarar til dette.

I bot for utklippet frå «Nordhordland» vil eg gjerne få prenta i «Vestmannen» eit dikt som stod i minneskriftet for Mållaget ved Stord lærarskule i mars 1927. Det var i den ljose tid for nynorsken kring i Noregs land, — før kvaksalvarane hadde vunne fram med sine unorske brigde.

Kalevala-umsetjaren fyller 80 år

Frå side 5

Det bladet hev ofte spegla av hans filosofiske tankar um menneske og menneskelagnader.

Ivar Kleiva er sunnmøring, fødd i Eidsdal, Norddal. Han tok artium, og deretter lærarskule, fyrebuande prøve på Universitetet i Oslo, og so Statens Husflidsskole. Lærartidi hans hev falle både nord og vest i landet. Han var lærar i Gryllefjord 1927–1940, i Farstad i Haram 1940–1945, og på Dalsøyra i Gulen frå 1946 til han slutta ved aldersgrensa i 1970.

Ivar Kleiva er ein utrøytteleg samlar av kunniskapar og inntrykk. Han hev havt studieferder i mange land, og no i sine eldre år hev han teke summarferder til ymse stader i vår mangslunge verd. No då Vestmannalaget heldt ei historisk stemna på Ålreksstadir gamle kongsgard i Bergen steig Ivar Kleiva fram og slo fast at den staden hev ein eigen akustikk. Han kjende til berre tri andre stader i verdi som hev ein liknande akustikk, so ein kan høya grannt alt som vert sagt.

Framleis er 85-åringen å finna i hagen sin tidleg på morgonen, og deretter gjerne på Statsarkivet i Bergen, eller ved skrivebordet heime. Ein uvanleg aktivitet, ei fysisk og åndeleg kraft som imponerer alle som kjenner denne sermerkte kulturmannen.

Ludv. Jerdal.

NOREGS NYE STORBANK ER DIN LOKALBANK!

Fokus Bank finn du 140 stader i landet. I storbyar.
I innlandsbygder. Høgt til fjells – og i tronde
Vestlandsfjordar. Sjølv om vi er Noregs 4. største
forretningsbank vil vi vere ein desentral og lokal
bank. Du skal finne oss der du bur!

Vi har gode tilbod til alle, som det er vel
verdt å sjå nærmare på!

Kom innom din lokale Fokus Bank for
meir informasjon!

FOKUS Bank

VESTLANDET

Tone: Norges høitidsstund er kommen

Harde Vestland, Noregs breide bringa ut mot opne hav,
djerve sører alle leide noytle kveiken som du gav!
Du var rette moderbarmen, Noregs friske hjarteslag.
Heile folket kjenner varmen av di aand den dag i dag.

Her set gamle Horda-Kaare hovding for ei hugstor ætt.
Her hev Erling Skjalgsson bore bondenamn med jarle-rett.
Sat det daa i alle fjordar odelsbønder rad paa rad.
Egil Skald ved Bretlands vórar djervt sin «hovudløysing» kvad.

Gamalt liv og gamal ande kvarv til sist og folna av.
Enno snur det, fedrelandet, bringa mot det opne hav.
Difor ser me at den rette norske haatten alltid er
sterk og rotfast just i dette harde, gamle Vestland her.

Som dei gamle landnaamskarar førde maal og sed med seg
og med norrøn tunga svara alle folk i vesterveg.
Soleis skal me også gjera. Det er landnaamtider enn.
— Unge vestmann no skal vera Noregs rette landnaamsmenn!

Ut fraa dette vesle laget aarvisst nokre stridsmenn for
av det same djerve slaget som dei gamle her i nord,
ut til arbeid og til ota, utan bly og utan staal,
genom bøyg og motburd brjota framveg for det norske maal.

Femti aar er femti flokkar spreidde rundt i bygd og by.
Her ein lærar, der ein klokkar styrer kvar sin bygdar-lyd.
Visst hev mange av deim fenge harde hogg og djupe saar;
men kor hev det ikkje gjenge fram i desse femti aar?

Enno er han ikkje ende, Noregs maalstrid; men det maa
koma snart, det store vende som me alle ventar paa.
Enno er det landnaams-dagar. Enno gjeng vel striden hardt.
Gamle Vestland, du skal draga heile folket heim att snart!

D. (Andres Bergo)

Vestmannalaget i eit jubileums-år

Vestmannalaget hev halde årsmøte der det vart lagd fram ei årsmelding som synte eit godt arbeidsår med aukande medlemstal og jamt betre framme til lagsmøti. Laget var 120 år no i januar, og det vart høgtida med eit festmøte der det var helsing frå Hordaland fylke og mange samskipnader og lag. Bladet «Vestmannen» som laget gjev ut kom med eit stort jubileumsnummer til dette møtet.

Årsmøtet valde uppatt Ludv. Jerdal til formann, og i stjorni elles Conrad Clausen, Ivar Gjelsvik, Arne Holm og Ingerd Hirth. Sistnemnde er skrivars og kassastyrar. Laget styrer Fritz Monrad Walles Fond for norsk målreising og måldyrking, som også siste året hadde ytt tilskot til gode norskdomsstiltak. Varamenn til stjorni vart Kjartan Rødland, Gunnar Gilberg og Sveinung Ones. Til rådet i Bygdelagsmendi vart valde Ludv. Jerdal, Bodvar Barsnes og Finn Vabø, til Det Norrøne Grønlandslaget Arne Holm, Conrad Clausen og Ludv. Jerdal. Bladstjorn for «Tuftekallen» vart Egil Lehmann, Sveinung Ones, Leidulf Hundvin og Bjarne Strand. Ettersynsmenn for rekneskapane: Leidulf Hundvin og Bodvar Barsnes, til styret for Kyrkjene mndi Ellen Vabø med varamann Nils Haukås. Fanerbarar vart Olav Fjæra og Jon Askeland.

Millom dei samkomone laget skipa i 1987 mā serskilt nemnast minnestemna i Håkonshallen for målaren Anders Askevold. Det kom folk ifrå mange land til denne minnestemna, som vart ei storfeld hylling til den store landskapsmålaren og dyremålaren ein kunstnar som var med og skipa Vestmannalaget, var med på innsamling til atterreising av Håkonshallen samstundes som han ofte måla heilveggsbilete til møti i laget. Denne Askevoldstemna fekk serskilt verda ved at det i Bryggens Museum vart skipa ei storfeld utstilling av Askevold-kunst, ei utstilling som seinare vart synt både i Førde og i Askevolds heimbygd Askvoll. Målarstykke av den islendskfødde målaren Louisa Matthiasdóttir var og med på utstilling, ho er no busett i USA.

Arabiske ordtak:

Tolmod bøter alt,
men for tolmodsløysa finst ingi bot.

Den som gjer seg mindre, vert større.

Gjer du nokon ei tenesta, lat det vera
i tagnad. Fær du annan manns hjelp,
ropa det ut på torget.

Personkortet til sparebankane

Kortet dei snakkar om!

Bruk det som betalingsmiddel i Noreg og verda elles. Bruk det som kreditkort. Bruk det til å ta ut kontantar doget rundt i Noreg og elles i verda. Personkortet kjem langt på veg i staden for kontantar og sjekkar — det finst ikkje noko anna kort på marknaden i dag som kan brukast på så mange matar.

Alt du treng

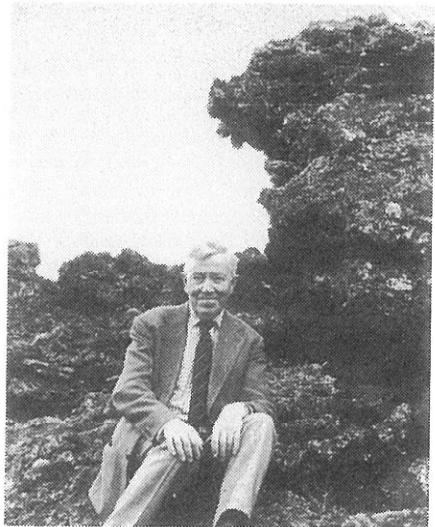
SPAREBANKEN VEST

BUNADSØLV — POKALER — PREMIER

Vi har gaver
for alle anledninger

magnus aase A/s
gullsmed

Strandkaien 6 — Telefon *32 01 60

Bøker av Ludv. Jerald frå Norsk Bokreidingslag

Festskrift til Ludv. Jerald:

I høve 80-årsdagen til Ludv. Jerald no i april sende forlaget ut dette staselege festskriften på 224 sider og med mange bilete. Attåt yrkessoga til jubilanten inneheld boki ei rekke verdfulle artiklar og essays frå Jerdals eigi hand i 50 år - frå ulike felt i norsk, dansk og islandsk kulturliv. Ein sann og strålande rikdom!

I band kr. 195,-

Grundtvig og folkehøgskulen i dag

Ei stor og grundig jubileumsbok frå Grundtvig-året 1983. Forfattaren gjesta mange folkehøgskular i heile Norden og fann aktuelle far etter den store skalden og granskaren.

Illustrert i band kr. 130,-

Vestmannalaget i 110 år

Saman med Torleiv Hannaas og Conrad Clausen hev Jerald skrive dette ruvande verket um lagssoga til det eldste mållaget i landet. Boki, som kom i 1978, hev eit rikt bilettilfang og er på heile 600 sider.

I band kr. 200,-

Heimlandet dreg

Spanande roman frå 1946, som fortel um utferdstrong og vågemod og um den lengten som ikkje er stetta fyrr utefararen etter kjenner norsk grunn under føtene.

Hefta kr. 20,-. I band kr. 30,-

Gled venene med gode bøker frå

Norsk Bokreidingslag L/L
Boks 2672 - 5026 Bergen - Møhlenpris

God og rimeleg mat
får du på

Kaffistova til Ervingen
Torgegården, Strandkaien 2, 5000 Bergen

Spennande og
engasjerande
lesestoff for
gutar og
jenter!

Norsk Barneblad er bladet
med teikneseriar, fortel-
jingar, reportasjar, brev-
vener, matoppskrifter,
kjøp og sal, natur og dyr,
hobbystoff og mykje meir.

Norsk Barneblad er bladet
som kjem beint heim i
postkassa - to gonger i
månaden.

Send meg Norsk Barneblad:
 1 år kr. 121,- 1/2 år kr. 66,-
 1/3 år kr. 49,-

Du får 3 nr. på kjøpet!

Namn:

Adr.:

Postgiro 5 14 22 11 - tlf. (034) 16 488
3250 LARVIK

Norsk Barneblad

**Stor Nok
For De Fleste**